

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Guilielmo archiepiscopo Bituricensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

rens paulò curiosiùs, cùm vni foramini oculum admouisset, & contemplatus esset id quod fiebat, & ipse repletus fuit admiratione, & effecit vt alijs vteretur huius rei testibus, dum suis cernerent oculis. Postquàm itaque id quod visum fuerat, omnes obstupescissent, reuersi sunt, & Patriarchæ cum admiratione omnia apernere. Illi autem nõ modò venit in mentem admirari, sed potiùs eos increpare, quòd ex adeò paruis statuerint magnum iudicare Martianum, cùm liceret ex multis alijs, & quæ nullus posset alius facillè efficere, illum existimare admirandum & beatum.

Est apud
omnes in
magna ve-
neratione.

Quanta autem fuerit ex æquo omnium in hunc magnū reuerentia, populi, inquam, & Senatùs, & ipsius Imperatoris, testatur quidem fama: testantur autem etiam, qui tunc fuère potentissimi, Aspar & Ardaburius. Qui etsi essent mala opinione præditi, & ijs qui rectè sentiebant, inimicissimi, diuinum tamen Martianum ne facillè quidem intruere poterant, insignem eius virtutem reuerentes: & ideò illi magnum honorem tribuebant, & templum magnæ Anastasiæ, quod ab illo fuerat conditum, preciosis vasis ex auro & argento factis decorauerunt. Ille autem donum remunerans, decreuit vt diebus solennibus, patria eorum lingua (Gotthi enim erant) diuinitùs inspiratæ scripturæ in eo templo legerentur. Sed Byzantinis quidem erat Marrianus adeò venerandus, Vocabat autem fama eas quoquè, quæ procul sitæ erant, ciuitates, & vndiquè confluebant: alij quidem percepturi peccatorū curationem, alij verò morborum: & nec deerant quidem, qui à Roma veteri veniebant. Inter quos alio quoquè, quod factum est dignum memoratu, non par esse arbitror fraudare vestras aures.

Morbida
mulier cu-
ratur ab eo.

Quædam enim mulier laborans diuturno fluxu sanguinis adeò grauiter, vt omnis medicinæ, quòd ad eam attinebat, vanum existimaretur studium & superuacaneum. Ea, Roma relicta, (eam enim vocabant diuina signa Martiani, quæ canebantur ab omnibus) peruénit Constantinopolim. Neque verò eam tantum iter confecisse pœnituit, vt quæ tanta vexatione nihil dignum consecuta sit: sed simul vt ad iustum accessit Martianum, & morbum significauit, curata est mulier. Talis enim fuit hic vir diuinus, vt nec tactu quidem sapè, sed sola precatone & nudo adspèctù liberaret eos qui accedebant, & ei exhibebant negocium. Tantus quidem fuit Martianus miraculis. Talis autem ijs quoquè, quæ rectè & ex virtute gesta sunt, conuenienter diuinæ promissioni, quæ dicit: Eos qui me glorificat, glorificabo. Cuius intercessionibus nobis concedatur, illius esse bonorum participes, in Christo IESV Domino nostro, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

1. Reg. 2.

VITA S. GVILHELMI, ARCHIEPISCOPI BITVRICEN. ORDINIS CISTERTIENSIS, PRÆCIPVE QUAM
gesit toto illo tempore, quo fuit pontifex: scripta ab eius quodam contemporaneo,
& qui satis indicet, se res compertas & sui temporis conscribere: qui tamen
quòd in plerisque verbosior esse videatur, per F. Lauren. Surium,
mutato stylo, in compendium redactus est.

10. IANUAR.
Henricus
Archiepi-
scopus Bis-
turicensis.

VM ex hac luce migrasset felicis memoriæ Henricus Bituricensis Archiepiscopus, qui inter nos degens, erga clerum & populum summa semper vsus est mansuetudine & humanitate: paucis post diebus Ecclesiæ illius Clerici ad eligendum idoneū successorem cōuenere: sed cùm primùm inter se non concordarent, tandem ex instinctu spiritùs sancti in eam pariter iere sententiam, vt ecclesiæ Parisiënsis antistitem, qui ex illorū collegio ad id erat dignitatis assumptus, accersirent, eius in Episcopo eligendo consilio & prudentia vsuri. Erat enim vir magnus, & cunctis venerabilis, consilijs prouidus, iustus ac timēs Deum: cumq; erga alias Galliarum ecclesias multa vteretur sollicitudine, æquum esse existimabant, vt matri suæ, id est, ecclesiæ desolatæ, in qua à teneris annis fuisset enutritus, tam necessario tempore minimè deesset. Ille verò nullas nectens moras, tãquàm deuotus filius afflictæ matri omnibus quibus posset modis consulturus, vocatus mox aduenit. Itaq; vbi ad præfixum

fixum diem conuentum est iterum ab eius ecclesie clericis, post multam deliberationem, id tandem omnibus vnanimiter placuit, vt ex ordine Cisterciensi, cuius tum erat in ecclesia Dei eximia sanctitas, Abbas aliquis in pontificem deligeretur. Ibi tum inter ceteros quos morum sanctitas commendabat, crebro nominatus est Guilielmus, id temporis Carololoci religiosissimus Abbas: qui postquam arduum illud amplexus fuerat insitutum, in dies ad perfectiora contendebat, & sicut generis nobilitate, ita vite sanctimonia ceteris antecellere videbatur. Tandem ex compromisso & huc & alios, ab ipsis nominatos, ad Parisiensem episcopum detulerunt, ex eius arbitrio proculdubio suum antistitem habituri, quem ipse esset indicaturus: quippe qui illorum omnium mores probe cognitos haberet. Sed quia iam hora tardior erat, vir ille prudentissimus noluit in re tanti ponderis precipitare sententiam: sed negotium omne in diem alterum distulit. Etsi autem inuitus admodum eam in se prouinciam recepit, nulla ratione recepturus, nisi schismatis certa discrimina impendere vidisset: at cessit tamen, decreuitque ea nocte solitis vigilijs & precibus incumbere, & diuinum implorare auxilium, vt Dominus desinitus ecclesie pastorem idoneum daret.

Sequenti indedic in beatissima Mariae virginis templo mane sacrificium Missae cum ingenti deuotione obtulit. Aderant vero illi duo eximie sanctitatis & prudentie viri, quorum vnus postea Turonensi, alter Meldensi ecclesie presertus est: Sub horum conspectu schedulas, quibus cera obsignatis Abbatum nominatorum erant inscripta nomina, sub altaris palla reposuit, penitus ignorans, que cuius nomen haberet. Absoluto autem sacrificio, cum lachrymis & multo gemitu humi prostratus, orat Dominum Iesum & eius sanctissimam genitricem, vt qui solus corda nosset omnium, ostendere dignaretur, quem vellet eius ecclesie pastorem constitui. Expleta oratione, nihil iam hesitans de misericordia Dei, surrexit, & ex omnibus schedulis vnam solam apprehendens, nomen inuenit domini Guilhelmi Carololoci Abbatis: moxque rem duobus illis socijs suis indicauit: atque vna cum illis properat ad clericos congregatos, & ipsius aduentum prestolantes. Interim rem apud se & duos illos tacitam habet, dilaturus eius propalationem, donec certius aliquod diuinitus indicium appareret. Et ecce non minima pars eorum, qui conuenerant, obuiam illi procedit: vna voce clamant omnes Guilielmum Abbatem, utpote virum religiosum, iustum, sanctis moribus conspicuum, sacris instructum literis, illustri ortum prosapia, reliquis omnibus debere anteferri. Ita Dominus Iesus, quem ipse iam designasset pontificem, illorum quoque animis inspirauit. His vero auditis, & latitia & admiratio cepit Episcopum, ita ut lachrymas tenere non posset, videns rem diuinitus geri, exclamauitque: A Domino factum est istud: simul Deum benedicens, mox properat cum illis ad reliquos paucos, qui in electionis loco permanserant: atque inde cum omnibus ad beati Stephani metropolitanam accessit ecclesiam: vbi ante aram prostrati cum precibus Domino fudissent, ex omnium fratrum voluntate & consensu, ipso die S. Clementis Guilielmus Abbas in archiepiscopum & totius Aquitanie primatem eligitur. At illum quidem res tota latebat: postquam vero illi innotuit, non est superbia elatus: immo vero dolere coepit & moestus esse, quod a sublimi diuinarum rerum contemplatione animus ad tractanda secularia & temporalia deinceps auocandus esset. Hinc ergo gemitus, hinc eximo pectore ducta suspiria. Sed quanto ille a tanti honoris dignitate magis abhorrebat, tanto honor ipse eum arctius complexus est, vt possit de illo quoque dici, quod de S. Paula D. Hieronymus ait: Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quae virtutem quasi umbra sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemptores.

Interea positus in deliberatione, quid potissimum sequi deberet, recipere tam molestum in se onus, an fugere potius: videt solennes ad se venire nuncios ecclesie Bituricensis, obnixè rogantes, vt vocationi diuine obsecundet, & electioni de ipso facte assensum prebeat. Et hi quidem, licet cum veneratione multa suscepti, passi fuissent haud dubie repulsam, nisi maior autoritas obstitisset. Accessit igitur ad has preces Cisterciensis Abbatis mandatum, cui iam relictari, nisi sue professionis vellet esse transgressor, non poterat. Et ne posset vlla ratione effugere, addidit grauius preceptum etiam Apostolicæ sedis legatus, qui id temporis in Gallijs erat. Scripserat autem vterque, epistolam ad illum, plenam ponderis, admonentem illum, ne se diuinæ voluntati preberet refractarium: cogitaret vero quandoque reuersurum Dominum, & talenta collata repetiturum cum vsuris.

Ordinis
Cisterciensis
sanctitasPetitur in
episcopum
Guilielmus
abbas.Eligitur ab
omnibus.In vita S.
Paulæ.Compellitur
electio,
ni assentire.

1. Reg. 15.
Eccle. 4.

Ità igitur ille compulsus, licet valdè in itinere reniteretur, seque indignum clamitaret, velle tandem cogitur, quod nolebat, sciens meliorem esse obedientiam quam victimam. Valedicens verò fratribus, quibus præfuerat, nec sine multis lachrymis multoque cordis gemitu, singulorum se precibus commendans, recessit ab illis corpore tantum, non animo. Porro festinus iter habuit Bituriges: quò cum peruenisset, à populo & Clero, illi procedente obviam, imprimis reuerenter acceptus est: deinde ab episcopis ritu solenni consecratus, curam commissi sibi gregis, non vt mercenarius, sed vt verus pastor suscepit. Et nè sibi deesset, sui que ipsius curam neglexisse videretur, omnes animi motus ità studuit rationis continere imperio, adeoque omnia quæ sunt mundi huius contemnere, vt nihil in ipso reprehensione dignum animaduerti posset à subditis, quibus seipsum virtutis & sanctitatis atque bonorum operum exemplar præbere volebat: non ignorans, quòd semper componitur orbis Regis ad exemplum: nec sic inflectere mentes humanas edicta valent, quàm vita Regentis. Domabat carnem, vt & antea consueuerat: & qui cunctis animi perturbationibus & affectibus à puerò bellum indixerat, nunc acrius indicit, vt posset ex sententia dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nè fortè, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. In opibus & copijs, in honore & dignitate eximia, quæ solent permultos euertere, pauper esse spiritu studebat: inter lautas epulas & in ciborum apparatu nouerat esurire: inter vestitos mollibus asperrimo cilicio terebat corpus, monastico retento habitu, vt non tam pontifex quàm monachus videri posset. Vestes habebat, quæ corpus regerent, non quæ luxum & pompam præ se ferrent: neque his quam aut aspera hyeme adijci, aut feruente æstate detrahi sinit: pondere illarum presus potius, quàm adiutus. Ab eo tempore, quo, relicto seculo, monasticum vitæ genus amplexus est, nunquàm carnibus vesci voluit: licet ob gratiam hospitum, tam ex aucupio quàm venatione apparata fercula iuberet mensæ suæ inferri, cum id ratio postularet. Inter mundanos strepitus & aule tumultus, inter litigantium rixas & controuersias pacem peccatoris ita coluit, vt etiam cum his qui oderant pacem, foris pacis studiosum se exhiberet.

1. Cor. 9.

Non depōnit habitū monasticū.

Nunquàm vescitur carnibus.

Cum sciret autem non posse eum incendere alios, qui ipse non ardeat, igne sancti spiritus inflammatus, subditos quoque suos accendebat sanctæ conuersationis exemplis: non modò nulla admittens illicita, sed à multis etiam licitis vitrò abstinens. Si quæ autem ab alijs essent mala perpetrata, ea haud secus atque propria lugebat: vt è diuerso bonis alienis non aliter quàm suis delectari videbatur. Interioris hominis sui maculas, si quas inuenisset, lachrymis compunctionis diluebat: ita vt deinde facilius non modò festucas, sed etiam ingentes vitiorum trabes, ab aliorum oculis verbo sanctæ prædicationis & irreprehensibilis conuersationis exemplis amoueret. Cauebat enim, nè si proprijs scateret morbis, audiret illud sibi obijci: Medice, cura te ipsum. Qui enim apud Deum pro alijs intercessor est, non debet suis offendere culpis, quem pro alienis deprecatur. Verumenimverò cum sanctus pontifex nihil sibi malè esset conscius, at tamen seruum se putabat inutilem, semperque sibi ipsi suspectus & pauidus, ibi etiam culpam agnoscebat, vbi non erat, clamans cum Propheta: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.

Luc. 4.

Psal. 18.

Humilitati præcipuè studet. Matt. 20.

1. Pet. 5.

Porro non ignorans virtutum omnium custodem fidissimam, esse humilitatem: tum quoque vnigenitum æterni patris filium, cum Dominus esset omnium, non tamè venisse vt ipsi ministraretur, sed vt ministraret, ad illius se componens exemplum, omnibus humilem & benignum sese exhibuit: quantoque maior erat ex dignitate pontificia, tanto se gerebat summissius, humiliabatque in omnibus, memor illius apostolicæ sententiæ, Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Valdè autem dabat operam, vt nec integram vitam peruersa doctrina, nec sanam doctrinam vita improba deturparet. Agebatque diligenter apud subiectos, vt ex animis eorum tribulos & spinas vitiorum extirparet, & virtutum semina insereret: sciens non ad ocium, sed ad immensum negocium à Domino se esse vocatum, cui quandoque administrata tam amplæ prouinciæ rationem esset exactissimam redditurus.

Et si autem ob patientiæ & humilitatis studium, quas in virtutum structura fundamenti loco posuerat, quibusdam videretur iustitiæ censuram nonnihil negligere, ab ijsque propterea temerè remissus & tepidus diceretur: at Cleri tamen & ecclesiæ iura

DE S. GVILHELMO ARCHIEPISCOPO BITVRICEN.

iura atque libertatem, in nullo passus est violari. Visus quidem fuit indulgentior erga delinquentes: sed pius pastor sua patientia illos prouocabat ad pœnitentiam: quos si vidisset ea humanitate fieri obstinatior, iam zelo accensus iustitię, ad castiganda & vindicanda flagitia commissę potestatis gladium exerebat: nihil ea in re nec minis principum, nec tyrannorum sœuitia absteritus, nec amicorum blandis precibus fractus aut delinitus.

Non se sinebat instar Heli sacerdotis falsã superari pietate, qui quod in corrigēdis filijs esset remissior, cum illis pariter extinctus est. At tamen contemplans humanę conditionis fragilitatem, & ex natura vitijs deprauata semper in deteriora procliuus hominum animos, in alienis culpis propriam attendebat infirmitatem: sicq; seipsum considerans, libenter veniam dabat peccata sua lugentibus ex vera cordis contritione: itã maternis eos fouens complexibus, vt tamen, vbi res posceret, etiam paternę virgę adhiberet disciplinam: seuerus in vitia hominum, benignus erga naturam. Itaq; nec in misericordia remissus, nec in humanitate mollis & effœminatus, nec in rigore iustitię sœuus & crudelis, nec in pietate plus equo indulgēs fuit, sanandis peccatorum vulneribus & vinum & oleum prudenter infundens: vt vini acrimonia vulnerum saniem abstergeret, & olei lenitas dolorem temperaret.

Quã autē circa misericordiã & benignitatis opera sedulus & intentus fuerit, non est silentio tegendum. Misericors & egenis pręstabat alacriter elemosynam, sciens scriptum esse, quod hilarem datorem diligit Deus: quosque abiectiones nouerat, eos sua liberalitate solitus erat anteuertere ac pręuenire: debiles & claudos reficere, maximē à quibus nullam expectaret beneficij compensationem, hospites & peregrinos non modò tecto recipere, sed compellere etiam vt intrarent. Eos verò duntaxat admittebat ad familiaritatem, quos sanctitatis opinio commēdabat: à quibus vt magis magisque disceret esurire & sitire iustitiã, crebris eorum colloquutionibus frui volebat: illis planē à familiaritate exclusus, quos vel sciret notatos infamia, vel quibus ipsa familiaritas causã esset eius contemnendę dignitatis & functionis.

Neque tamen quenquam non amabat in Christo: immò verò prodesse cupiebat omnibus. Nudos pro cuiusque conditione, paucis admodum conscijs, vestiebat: non ab hominibus gloriam quęrens, sed mercedem expectans à Domino: Aegrotos & carceribus inclusos & visitare & consolari studuit, aduersus desperationem & impatientiam, scripturę diuinę sententijs & exemplis eos confirmans. Erant in ijs tertiana & quartana febre vexati, qui concepta in Deum fiducia, quod per sancti viri preces & merita curari possent, rogabant eum, vt manu ipsis imposta, febrem discedere iuberet. At ille molestissimè ferens se sanctum vel appellari, vel existimari, eos silere iussit, & ad diuinam poscendam opem se conferre. Illis autē cum ingenti gemitu in sua prece persistentibus, vt erat mitis & humilis corde, manus illis imponebat: & alij quidem quamprimum, alij paulò post integram recepere sanitatem. Ex ijs sanè quosdam nos vidimus bonę existimationis viros, qui hæc nobis itã, vt diximus, gesta testarentur. Et quia vitę sanctitas studiosè occultata, per miracula se solet prodere, libet hęc quędam sancti viri miracula commemorare, quę per eum Dominus efficere dignatus est, dum adhuc in carne degeret.

Cum more solito vir sanctus diocęsin suam circumiret, & gregem sibi creditũ paternam solitudine visiteret, suumque munus fideliter exequeretur concionando, sacros ordines conferendo, templa & aras consecrando, discordes conciliando, baptizatos sacro chrismate confirmando: puer quidam continuo capitis tremore iam mentes tres & eo amplius agitato, apud montem Falconis illi à parentibus offertur: quem cum vidisset vir pius, manus illi imposuit, & intra triduum ille se sensit incolumem.

Capellanus S. Germani de Podio, cuius ecclesia duobus à nostra vrbe milliariibus abest, dimidio ferè anno sinistrę manũ officio priuatus, Missas celebrare non potuit. Ea re non medio criter ille afflictus & confusus, à medicis petijt tanti mali medicinam, sed frustra. Tandem ad virum Dei venit, manum illi propè aridam ostendit. Susceptus ab illo benignè, hoc responsi accepit, vt humiliter peccata sua cõfiteretur. Abijt ille, accepta prius sancti patris benedictione, & paulò post reddita sanitate, die tertio Missę sacrificium obrulit. Consecrauerat quodam die vir sanctus ecclesiam quandam, & tanto defatigatus labore, cum clericis & alijs indè reuertens, in prato confedit, pau-

231

Cur erga lapsos fuerit lenior.

1. Reg. 4.

Erga peccantes vt se gesserit.

Luc. 10.

Benignitas in pauperes. 2. Cor. 9.

Hinc potest colligi, auctore huius historie res compertas scribere.

Miracula eius.

lūm ibi cibi sumpturus. Illi prato coniuncta domus erat, ex qua egressa mulier, Huttera nomine, iam partui vicina, sanctum virum alloquitur, eique cum multis suspirijs infelicitatis suae pertexit historiam, quod iam quarto aut quinto peperisset quidem, sed non nisi foetum mortuum: se vero eo nomine accusans, sua culpa id fieri aiebat. Cernens pius pastor calamitatem ouiculæ suae, blâdis eam verbis consolatur, simulque iubet sacerdoti sua peccata confiteri, ac deinde bono esse animo. Denique extensa manu benedixit illi, & de cibo ac potu suo præbuit. Vbi illa cibo sumpto confortata est, abiit, & adueniente partus tempore, prolem saluam & incolumem enixa est, nec unquam postea abortum fecit, licet crebro deinde pepererit.

Nō temerè
ad faciendā
confessionē
hortatur.

Opera mi-
sericordiæ
spiritualia,

Crebras eius
preces.
1. Theff. 5.

Gen. 15.

Tentatiōes
dæmonis.

Precum
fortissimū
præsidium.

Si quos vir sanctus cōperisset in Ecclesiastici iuris & libertatis iniuriā carceri mancipatos, tandiū ante fores carceris sub dio persistebat, donc̄ ei essent redditi illasi, Exemplo autem Tobie prouocatus, non tantūm mortuos sepulturæ mandabat, sed etiam sine personarum acceptione fratrum funera prosequeretur, pauperum & peregrinorum humanis corporibus libens necessaria præbebat. Intererat autem huiusmodi tristibus spectaculis, vt inde in memoriam rediret conditionis humanæ, extremorumque suorum, & hac cogitatione aduersus peccata se muniret.

Eadem autem misericordiæ opera etiam spiritualiter suis impendebat. E surientes pane verbi Dei pascebat, sitientes aqua sapientiæ salutaris & doctrinæ caelestis reficiebat, nudos secundū animam, ac bonorum operum indumentis destitutos, verbis & exemplis optimis communicabat, ad charitatis studium eos prouocans, quæ est vestis nuptialis: Christum Dominum ad sui cordis hospitium inuitabat, caelestibus cogitationibus intentus, nè quid intra ipsum, tantum hospitem offenderet. Infirmos & in carcere detentos visitabat: vitiorum æstu tanquā quibusdam febribus exagitados, saluberrimarum admonitionum medicamentis fouens & curans, & peccatorum nexibus constrictos & vincos absoluens. Mortuos sepeliebat, peccata mortifera oris confessione docens explicanda. Cū enim sponte hinc nostra in confessione peccata detegimus, id efficimus, vt in suo iudicio Christus ea tegat.

Crebras ad Deum fundebat preces, idque & secretò & prolixè, sciens dictū ab Apostolo, Sine intermissione orate. Sub ipsis autem precibus & Missæ sacrificio mirabili afficiebatur gratia compunctionis. Vidisses ex oculis, tanquā ex fonte quodam insufficienti, vberim manare lachrymas, pia quadam dulcedine & sanctæ deuotionis ardore conditas. Si quæ se animo illius voluissent peregrinæ cogitationes ingerere, cum S. Abrahamo eas abigebat, nostræ redemptionis mysteria in tanto sacrificio nō sine maxima spiritus delectatione reuoluens, nec aliter illud peragens sacrificium, quā si Christum Dominum coram cerneret pati & crucifigi. Erat eius animus totus in cælis, ardenti desiderio cupiens ad illam beatam patriam pertingere: sed interim tamen non sic vni vacabat sibi, vt suarum ouium obliuisceretur. Ab illis sublimibus animi exercitijs, ab illa caelestium sublimi contemplatione dimittebat se ad consulendum subditis suis, ad defendēdos pupillos & viduas, ad subueniendū oppressis, ad tractanda multiuaria negocia crediti sibi gregis. Itaque & diuinis sic inharebat studijs, vt curam populi sui non negligeret: sicque vacabat suorum procurandæ saluti, vt à caelestibus appetendis & consecrandis non auelleretur.

Videns autem serpens tortuosus, antiquus nostræ salutis aduersarius, virum sanctum multiplici gratia & varijs virtutum vernare floribus, multas, easdemque occultas, contra eū instruit machinas: modò generis nobilitatem, modò functionis excellentiam, modò ordinis Cisterciensis præstantiā, modò vitam in eodē ordine ab adolescentia innocenter transactam ob oculos illi statuens, vt tam multis vanæ gloriæ incitamentis, ad animi tumorem & fastum eum impelleret, hortareturque præ se alios contemnerè, nec omnino sui ferre contemptum, subditis imperare seueriter, immorigeros punire atrociter, cūcta sibi licita arbitrari, plus omnibus sibi sapere videri. At verò hostis versuti fraudes intelligens vir sanctus, doctus ad prælia spiritus, inexpugnabili humilitatis scuto se munit, & superbi hostis callida machinamenta in illius caput retorquet, sicque fraus in se conuersa, eliditur. Nam quæ ille ad commouendam superbiam adhibuerat, vir sanctus scripturæ diuinæ & sententijs & exemplis facillè profligauit. Simul autem ad fortissimū sanctarum precum præsidium confugiens, ita Dominum orabat: Domine IESV CHRISTE, qui ad te clamantes, à tua misericordia non repellis,

pellis, quique dixisti, Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite: illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui. Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me.

Postquam autem virulentus serpens suis se artibus nihil in sancto episcopo profecisse vidit, etsi turpiter pudefactum se doluit, at nec sic tamen à nocendi studio cessauit. Suggerebat animo illius, vt quos ob illorum scelera communionem priuasset, illis ex more totius ecclesiæ Gallicanæ multam pecuniariam irrogaret, præter illam satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat: vt vel sic à similibus admitendis coercerentur. Nec hæc deerant viri magni nominis, qui dicerent ei iusmodi pecuniam posse eum in suos vsus conuertere, aut certè, si id mallet, pauperibus erogare. Sed hac in re vir sanctus admirabili vsus est moderatione & discretionem, vt nec Deum offenderet, cui soli placere cupiebat: nec proximis scandali materiam offerret, quos videbat non ita subito ab hac consuetudine posse reuocari, nec æquolatus animo, si ea pecunia priuarentur: immò potius hac occasione maioris quæstus rationes & vi-

Vt se gessit erga excommunicatos.

as meditatos in suæ salutis perniciem. Itaque media quadam incedens via, morem patriæ nec damnare planè voluit, nec approbare: sed accepta cautione de soluenda multa pecuniaria, congrua satisfactione, pro criminum ratione imposita, excommunicatos clementer absoluit, gratias agens Deo, quod rebelles filij ad sinum matris Ecclesiæ se recepissent: pecuniam verò postea nullam ab eis accepit, licet ob incutendum salubrem timorem, sæpius se accepturum minaretur. Omnes enim mundi huius opes haud secus atquè stercora aspernabatur, thesauros suos in cælis collocans, vbi tota animi eius intentio versabatur.

Eundem in modum cum illi persuaderetur, vt in malitia obstinatos & incorrigibiles collecto exercitu debellaret, quò illis profligatis, tranquillitate & pace Ecclesia frueretur, & liberius diuinis officijs vacaret: quam ad rem confirmandam itidem adducebantur patrum exempla, mos regionis à patribus institutus, à posteris obseruatus: nè quid præproperè vir sanctus ageret, ad deliberandum, Deumque obsecrandum temporis spatia accepit. Valdè enim ab effundendo abhorrebat sanguine, nec libebat militaribus accingi armis, hostilesque vastare terras & prædas agere. Nè tamen vel ritum patriæ temerè damnare, vel Maiorū instituta explodere videretur, promisit quidem se facturum, quæ illi suassent: sed hostes non ferro aut igni, sed spiritualiter oppugnandos suscepit. Obduratos igitur & pernicaces seorsum ad se euocat, acriter obiurgat, gladio spiritus, quod est verbum Dei, prosternit: adhibet cōminationes æstuantis gehennæ, illam fornacem pice & sulphure semper arsurā ob oculos ponit: & nè parum efficax sit sermo, assiduus & quotidianus se macerat ieiunijs, orationibus & vigilijs, vt Deus illorum duritiam emolliat. Nec est spe frustratus sua, non sine stupore & admiratione multorum, subito ex lupis agni, ex persecutoribus amici, ex alienis amici & familiares fiunt: & quibus antea contemptibilis & vilis habebatur, iam non modo archiepiscopum, sed sanctum vocant archiepiscopum: parent subditi suo pastori, ad votum celeriter iussū capeffunt. Si qui autem needum obtemperare volunt, ab alijs non alio, quàm ethnicorum & publicanorum, loco habentur. Felices putantur, quibus imperare dignatur, quibus obuiam procedentibus benè precatur, quibus vel simbriam vestimenti eius contigerit attigisse. Sancta conuersatio eius omnium animos illi conciliabat, præsertim quòd ex signis haud obscuris animaduertent eum esse apud seipsum humilem, quod meritò deberet imitari: nec deesse illi auctoritatem, at-

Præfactos & obstinatos vt correxerit. Ephe. 6.

Humilitas eius omnes illi conciliat.

quam non immeritò formidarent.

In ipsi sanè pontificatus sui inijs multas persecutiones & infestationes pertulit: quibus etsi fortasè concuti potuit, deijci tamè aut euerti nequaquam potuit. Regem Francorum, alioqui Christianissimum, ob causas quasdam, quæ in Ecclesiastici iuris detrimentum cederent, diu iratum patienter sustinuit. Non deerant emuli, qui regis ex ignorantia peccantis iram, ad metis facibus, magis magisque inflammarent. Videre tum licuit multos ex ijs, qui sereno tempore amici putabantur, inimicorum induisse animos, & quidè regni optimates. Erant & satrapæ regis, plus homini quàm DEO placere appetentes, qui improbis sermonibus hortarentur eum, vt regem iniuste, vt

Persecutiones patitur.

mentiebantur, offensum sibi reconciliaret: quòd si cūctaretur, se illius facultates minarentur in fiscum regium redacturos, & illum tanquam læsæ maiestatis reum, proscripturos. Sed ecclesiæ columna nec blanditijs eneruatur, nec terroribus concutitur, sciens, Deo magis oportere, quàm hominibus, obedire.

Astor. 5.

Extiterunt autem, sua zizania seminante omnis diffensionis satore diabolo, etiam discordiæ grauissimæ inter ipsum & clericos metropolitanae ecclesiæ, ad eòdè vt quidam ex illis, non leuibus eum contumelijs & probris afficerent: quorum sanè ille furori cedere máluit, quàm maledictum reddere maledictis, & liti atque contentioni inseruire. Verùm omnipotens Deus quorundam bonorum virorum opera & intercessione, & regem pontifici, & filios patri conciliauit, omni illa tempestate sedata. Sanctus autem pontifex ex vtraque hac infestatione creuit existimatione & gloria, vbi robuste mentis eius constantia & præclara apud Deum merita, quæ prius homines latuerant, sese declarare coeperunt. Rex enim, auditis sanctitatis eius testimonijs, suo illum fauore complexus est: & clerici puncti pœnitentiâ, patrem suum & amare ardentius, & maiori prosequi reuerentia student. Ille è diuerso rebelles prius filios amplius & veneratur & diligit, & alijs, qui nunquam eum offenderant, etiam præfert & anteponit. Nulla post-

Vides hinc quoque authoritatis huius historie res cognitissimas scribere.

modum in illa Ecclesia extitit rebellio, omnia pro suo arbitratu statuit: cuius rei nos testes sumus oculati. Tam enim certis indicijs plenum eum esse spiritu sancto crebrò comperimus, vt aliquid illi statueri volenti si quis eo absente resistere deliberasset, illo præsentè non posset: immò verò, quod plus habet stuporis & admirationis, votis omnium non sine miraculo in id consentientibus, vt ius conferendi sacerdotia, quæ vulgò Præbendas vocant, in illum, & eius gratia in successores illius trāsferrent, quod antea semper ad totum illorum collegium pertinuerat: ille hoc præsentens ad Ecclesiæ damnum quandoquæ cessurum, spontè & liberaliter hanc oblatam donationem nullo pacto admittere voluit.

Defendit Ecclesiæ iura.

Interim verò nè deesset sancto viro satan suus, qui eius patientiam exerceret, erat quidam vir dolosus, qui sicut eius antecessores, ita & illum pertinaci odio infestabat. Cernens enim sanctum episcopum mansuetum, modestum, simplicem, cōfidentius iura ecclesiæ violare tentauit, & toto malignitatis spiritu debacchari in hominem Dei. At ille hominis versuti fraudes non ignorans, columbæ simplicitatem serpentis prudentia temperat, minimeque patitur ab impio ecclesiam ipsi creditâ opprimi: sed opponens se murum pro domo Israël, quantum exigere iustitia videbatur, eoque humiliter restitit illi persecutori, donè ex hac luce migraret.

Hæretici grassantur in Aquitania.

Extitit autem alia quædam longè grauior persecutionū procella, & pugnandi magna necessitas, vt victori sua gloria & præmia cumularentur. Eo nanque tempore in Aquitania, in extremis regni finibus hæretici Ecclesiam Dei ad eòdè exagitârunt, vt penè mergi videretur. Soluebatur ab illis catholicæ fidei vnitas, & iam in eam euaserât multitudinem, vt instâr locustarum operirent terræ superficiem, non occultantes, sed palàm prædicantes perfidiam suam. Cumque scripturæ diuinæ sententias prauè interpretarentur, vinum sibi vertebant in venenum, & ex lumine sibi faciebant materiam cecitatis. Iactabant miseri licere ipsis omnia, se statotibus suis impunitatem promittebant flagitiorum, cæci duces cæcorum. Ea autem proposita impunitate, facile homines, alioqui nimium in vitia procliuēs, sibi alliciebant plurimos. Vtque apud vulgus imperitum scientiæ sibi existimationem pararent, summoperè in eam curam incumbabant, vt ab alijs rectè intellecta corrumperent, & prauas suas opiniones falsis assertionibus communirent. Iam cultus diuinus illis locis maxima ex parte erat abolitus, & templa haud secus atque iumentorum stabula vilescabant, dum nemo parietes ruinam minitantes instauraret, & brutis animantibus in ea pateret aditus, quæ locubæ pterij & altaria tua Domine cõtaminabât: atque etiam sordes & immuditæ in conspectu introeuntium hominum ante fores iactarentur, vt polluerèt sanctuarium Dei.

Ad horum indoctam doctrinam confutandam, sanandamque insaniam, missi sunt à sanctissimo Pontifice Innocentio viri religiosi Cisterciensis ordinis, multa sanctitate conspicui: qui cum eò venissent, cum magna humilitate verbum Dei seminaturi, inuenerunt terram prorsus sterilem & inutilem: planeque derisi sunt & contempti ab illis superbis hæreticis, nec fructum apud illos facere potuerunt. Ea re comperta, & animo & corpore à deploratis hominibus recesserunt, excusso in illos puluere pedum suo.

suorum. Verùm nē modicum fermētum totam massam paulatim corrumpere, visum est summo Pontifici, vt funestæ arbores, non nisi acerbos & exitiosos ferentes fructus, nē latius suos propagarent ramos, radicitus succiderētur. Mittit igitur literas ad provincias omnes, vt arma capebant ad edomandam hæreticorum perniciam, abolendumq; eorum nomen in terris, quorum iam nomina de libro vitę delera erant. Dignum enim erat, vt qui à capite Christo se separauerant contumaciter & obstinatè, nec vllis admonitionibus ab errore poterant reuocari, meritas pœnas luerent. Pontificis acceptis literis, omniū animi accensi sunt ad capiendas & profligandas vulpeculas, vineam Domini Sabaoth demolientes. In ijs autem facilè primus fuit beatissimus Primas noster Guilhelmus, qui non sine lachrymis multis magnoq; animi mœrore, lectis publicè sanctissimi Pōtificis literis, instar Phinees zelo inflammatus est, crucemq; vesti assues, eam voluit virtutum suarum quasi coronidem vel consummationem relinquere, vt Ecclesiasticæ vnitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesię restitueret. Etsi autem esset imbecillus corpore, non tamen illi deerat animi constantia & fortitudo: nec tam erat senio fractus, quàm ieiunio assiduusq; vigilijs confectus. Igitur conuocatis subditis suis, exponit illis Christi Saluatoris beneficia, humano generi collata, crucis mytheria explicat: in ea sola eos gloriari docet, & vt se gratos declarēt, hortatur vt cruce se signari sinant contra crucis irrisores: profert illam Christi sententiam: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. His alijsq; eius sermonibus egregiè animati, pollicentur se quocunq; intendere velit iter, illum alacriter secuturos. Et illi quidem promissis sterere suis: at sanctus episcopus prius è viuis excessit, quàm posset voto suo satisfacere. At nec sic tamen putandus est sacræ militiæ non interfuisse. Cùm enim in Domini exercitu Abbas Cisterciensis dux & præceptor esset constitutus, sub cuius ille magisterio in habitu monastico diu Christo militauerat, quoniam pacto in re tanti momenti illum deserere potuit? Etsi igitur corpore absens, sed præsens erat spiritu. Nam visi sunt multis militiæ celestis exercitus, præcedente crucis signo, quo etiam illi signati erant. Hinc illa insignis victoria Christianorum Catholicorum, qui illos impios mirabiliter debellarunt, neque ætati parentes, neque sexui. Capta est velut momento temporis populosa vrbs, quam Biturices vocant, quæ iam non exigua scelera meditabatur, sed in id vsque amentia prorupit, vt magnam sibi videretur assumpsisse religionem, quòd nullam respuisset falsitatem. Inter vbera matrum paruuli quoque cæsi sunt, & neque ecclesiæ, neque monasteria tueri eos poterant, qui Ecclesiæ sciderant vnitatem. Inde itum est Carcassonem munitissimam urbem, ex eaque perfidi omnes eieci sunt. Tandem etiã terræ princeps comprehensus est, genere quidem spectabilis, sed moribus ac religione degener, qui illam hominum faciem susceperat fouendam atque tuendam. Derentus autem est in vinculis, donè miserandum in modum spiritum exhalauit. Contritis igitur & exterminatis impijs, expiantur altaria, extruuntur templa, ecclesiæ dirutę instaurantur: in ijsq; constituuntur sacerdotes, diaconi & clerici, qui diuina celebrent officia, cultumq; diuinum reparent.

Literę Pontificis cōtra hæreticos.

Cruce signati cōtra crucis irrisores. Luc. 9.

Hæretici à Catholicis profligantur.

Sed vt ad narrationis ordinem reuertamur, cùm beatus Guilhelmus audiisset migrasse ex hoc seculo venerabiles antistites, Turonensem & Parisiensem, valde quidem contristatus est, & planxit planctu magno. Erant enim illi quasi duæ oliuę speciosæ & fructiferæ in domo Dei, & velut lucernæ supremo ardentes lumine, quas verus Oriens miserat ad Occidentis regiones illustrandas. Expectabant autem mox ipsos secuturum Bituricensem Pontificem, vt qui in vita se eximie dilexerant, in morte quoque non separarentur. Fuerat enim inter illos sincera quedã familiaritas, & cùm se animi causa inuicem inuiserēt, de his, quæ ad animarum & ecclesiarum ipsi commissarum curam, administratione & salutem pertinerent, inter se secretò conferebāt, suaq; inter se arcana sibi mutuo cōmunicabant. Illis igitur vita functis, paucis mēsis noster episcopus superuixit. Cupiebat enim dissolui, & esse cum Christo, & licet obitus sui diem ex diuina reuelatione præsciret, tamen longa illi omnis mora videbatur. Interea sic vixit in carne, vt quasi carnis sarcinam exuisse videretur: adeò iam consumptis carnibus, pellis ossibus adhærebat, & artus admodum cōfecti atq; extenuati viscibatur: nec tamen cessabat exigere à carne, vt spiritui seruiret. Porro cùm non parum vereretur, nē post ipsius obitū gregem suū lupus rapax ceu pastore orbatū dissiparet & discerperet, valde

Obitus episcoporum, Turonensium & Parisiensium.

Phil. 1.

coepit animi esse dubius, quid potissimum eligeret. Nam nec à beata illa supernorum civium iucundissima societate diutius abesse, nec gregem volebat desolatam relinquere: sed inter hæc totum se diuinæ permisit providentiæ & voluntati.

Concione
tur ad po-
pulum.

2. Cor. 12.

Rom. 13.

Iam Saluatoris natalem diem, Circūcisionem quoque sanctus præsul cum fidei populo solenniter celebrauerat: porro pridie Epiphaniæ Domini sentiens adesse tempus migrationis suæ ab hoc exilio ad patriam diu concupitam, populi multitudine congregata in ecclesia protomartyris Stephani, coepit ad illos concionari, vti sapius consueuerat: nec ab hoc officio, neq; à laudibus Dei se retrahi passus est febre acutissima, qua tunc laborabat. Nam etsi vi morbi corporis vires tabescerent, at spiritu roborabatur, vt posset dicere cum Apostolo: Cùm infirmior, tunc potens sum. Interioris enim hominis vires ipsa firmat corporis infirmitas. Sumpserat autem sibi Thematis loco illud Apostolicū, Hora est iam nos de somno surgere, &c. Nimirum pastor bonus iam propediem discessurus ab ouibus suis, exhortabatur ad vigilandum, nè intrarent in tentationem: & nè improuisa illis subreperet mors, admonebat vt semper essent parati, & id genus alia multa, tanquam vltimum Vale illis dicens, proponebat. Sermone absoluto, & data populo benedictione, ex imbecillo imbecillior factus abscessit. Sæuiebat tum solito acrius hyemis frigus, & ille nihilo minus caput habebat nudū, membris febrili languore fatifcentibus. Locus enim ille, in quo sermonem habuit ad populum, omni ex parte vento erat expositus, quod sic affecto corpori non potuit nõ esse incommodissimum. Et tamen perindè ac si opus non haberet, nullius poscebat auxilium, & sine adminiculo domum reuertebatur. Creuit in dies febris, & sanctum Pontificem egregiè exercuit. Deindè quinto Idus Ianuarij, cùm iam omnibus ritè peractis, etiam testamentum, multis assistentibus religiosis & prudentibus viris, condidisset, fratribus conuocatis, extreme Vnctionis sacramentum humiliter ac deuotè percepit: eo percepto, etiam sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi instantissimè postulauit, vt tanto itineris ducè munitus, posset securus hostium cuneos penetrare. Vt autem Dominum & Creatorem suum ad se venisse cognouit, illicò resumptis viribus, de stratu profiliens, tanquam iam febris omnis abscessisset, non sine stupore circumstantium, maximè quòd iam ferè in supremo spiritu positus videretur, & vix aliquid liquoris posset in os admittere, concito gradu procedit obuiam suo Saluatori, vires certè subministrante charitate, flexisq; genibus, totus lachrymis diffuens, illum adorat: vtq; sapius genua possit flectere, crebrò prostratus erigitur, illique suam agonem tota deuotione commēdat, orans vt quicquid purgandum superest, ipse purgare dignetur, nè quid funestum in ipso possit inuenire inimicus.

Extremam
vnctionem
accipit.
Item Eucha-
ristiam.
Nota reuer-
tentiam.

Fuerat autem biduò ferè maxima ex parte loquendi priuatus facultate, ita vt extremas vocum partes tantummodò exprimeret, quas nos coram positi agrè possemus intelligere: sed interim tamen nutibus & signis euidentibus declarabat, integrā ipsi semper permanere memoriā. Porro coram Domino sic prostratus, prolixè orauit, sed eius verba ad plenū intelligi non poterant, linguæ, vt diximus, impedimēto obstante. Deindè expansis in crucis formā manibus, & oculis in cælum sublatis, carnē Saluatoris non sine lachrymis, corde contrito & humili, manducauit. Hoc factò, lætior effectus, confortatur in Domino, sciens se fortissimum in illo supremo certamine habere adiutorem, ducem itineris, præmij largitorem. Mox ad stratum rediens, subleuantium illum manibus adiutus, cùm paululū respirasset, coepit nutibus indicare, velle se vt corpus ipsius defuncti apud Carolū locū humaretur. Illi enim monasterio diu præfuerat, nec immeritò locum illum præ cæteris amare visus est. Aderant autem etiam illi morientis aliquot eius monasterij fratres, nec deerant, qui putarent, illis petentibus, hoc ita illum constituisse.

Hic iterum
author satis
se, p. d. c. c. r.
ta scribere.

Verū inuitò ab omnibus ibi coram positis reclamatum est, ita dicentibus: Absit à nobis, pater sancte, vt corpus tuum nostræ ecclesiæ subtrahi patiamur. Corporis tui præsentia carere nolumus, quæ nobis boni pastoris memoriā iugiter refricabit. Obnixè oramus, vt sicut hætenus plebem tuam ab imminetibus malis protexisti viuus, ita tuearis & vita functus: quosque in vita varijs malorum casibus sæpè eripuisti, etiam sepultus apud nos, tuis meritis & precibus eripere digneris. Ille verò nulla ratione se passus est à sententiā deduci, sed cum lachrymis obsecrabat, vt quod cuius catholico licet, liceret etiam ipsi, nempe sepulturæ locum sibi deligere. Cedunt igitur qui aderant,

rant, & nē patrem affigerent, coguntur velle quod nolūt. Sacrilegum enim putabant, ea praesertim hora, eius supremę resistere voluntati. Ea re ab inuitis impetrata, omnes oscularus est, nutibus orans, vt pro ipso Dominum deprecarentur, & ceu filij pacis pacem inter se amarent & colerent. Illi verò omnes se eius precibus commendabant, & cum vicissim petijssent omnium, si quę intercessissent, offensionum veniam, veriti nē multorum presentia illi esset onerosa, accepta ab eo benedictione & licentia discedendi, non sine lachrymis domum abiē runt. Manserunt autem apud illum pauci familiares & domestici, secretorumq; eius cōscij. At ille nihil à morbo impeditus, vt erat semper orationi intentus, totus in Dei opere versabatur. Labia diuinis assueta laudibus, sine intermissione moueri ad preces videbantur: & vt sanus consueuerat, temporibus & horis congruis diuina coram se officia celebrari voluit, & quos orē promere non poterat psalmos, patulis auscultare auribus, & animo altius affigere studebat. Itā omni tempore aut vacabat precibus, aut raptus in spiritu, cęlestia contemplabatur: nec iam de pręmio hęsitabat, qui se angelicorum spirituum visionibus sentiebat confirmari.

Osculatur
orē, & petit
veniam, si
quem offē
derit.

Perpetuò
orat.

Nocte verò subsequente (solet autem nox exaggerare vim morbi) vir sanctus acrobis coepit vrgeri doloribus: & iam presentiens extremam ferē adesse horam, iussit sub aspectum suum ē serinij proferri vestes pontificales. Ex ijs quasdam minoris precij ad se adduci voluit, quibus etiam tunc vsus fuerat, quando est consecratus antistes: quas immutabili animi proposito ad suam sepulturam diligenter curarat asseruari. Eas verò omnes cuidam ē suis familiaribus, cuius fidem habebat exploratā, ad breue tempus seorsum seruandas tradidit.

Solitus erat vir sanctus circa noctis medium surgere ad preces nocturnas, hymnos, psalmos, & alia à sanctis patribus instituta, cum omni deuotione, & qua par erat solennitate decantare, illud obseruans propheticum, Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ijs verò omnibus ritē peractis, inuictum ab oratione spiritum non relaxans, nunquam dabat membra sopori, nunquam defatigata sinebat quietē capere: sed tandiū manebat in oratione prostratus, donēc illucesceret dies. Sed nunc morbo magis magisque inualecente, cum statutum tempus expectare non posset, quo, vt diximus, ad persoluendas noctis preces surgere solebat: nē illis nondum absolutis hinc fortassis abscederet, horam solitam voluit anteuertere, nē mors ipsum anteuertere. Signo itaque dato ijs, qui ipsi aderant, fratribus, vt laudes Domini inchoarent, ipse prior labijs & pectori suo signo crucis impresso, hęc duo verba, Domine labia, vt cunquē pronūcians, reliqua formare non potuit.

Psal. 118.

Præuenit
nocturnas
preces iam
moriturus.

Illi verò mente eius perspecta, finem illius impendere, ex precum anticipatione verisimilibus coniecturis didicerunt. Itaque vnus ex ijs, sacerdos religiosus, admodum illi familiaris, à memoratis verbis preces auspicatus est, & cętera omnia, quę sequuntur, alijs adiuuantibus, debito ordine ad finem vsq; perduxit, viro sancto mente easdem preces persolvente. Quibus completis, voce & manu significauit, se velle in terram deponi. Parent illi iussis eius: & quia non decet Christianum nisi in cinere & cilicio mori, in sparsos humi cineres eum deponunt, cilicio semper indutum, licet pauci admodum eius rei essent conscij: quod etiam nunquam sibi passus est ab aliquo detrahi. Cumque paulo spatio temporis sic iacuisset, benedicens fratribus, spiritū suo reddidit conditori.

Vult deponi
in terrā.
Perpetuò
vititur cilicio.

Moritur.

Audito autem pijssimi patris obitu, vniuersa ciuitas commota est: passim omnis ætas & vterq; sexus cum cereis & luminaribus properant ad ecclesiam beati protomartyris Stephani, quod corpus exanime cum hymnis & canticis psallentium deferebatur. Videre illic multos licebat, qui nullam viuo reuerentiam præstare voluerant: & eam nunc defuncto exhibent, seque hominem sanctum aliquando contempsisse, aut dictis vel factis afflixisse, ducti pœnitentia, palam lugere non erubescunt, & ad sanctum corpus prostrati, adorare non desinunt. Deniquē tota illa nox ab alijs in psalmis & iubilo, ab alijs in planctu & mœrore exacta est. Illucescente altera die, sparsos iam circūquaque rumore de morte sancti viri, ex locis vicinis multitudo populi haud aliter atque ad festum confluit diem, domus & tuguria custode vacua relinquuntur. Vidisses ibi fœminas, dum se verehntur ad pij patris exequias tardiùs venturas, relinquere in cunis vagientes paruulos, & non obseratis domorum foribus, properare ad funus. At eadem, cum quid egissent, & quo in periculo paruulos reliquissent, secum postea perpendent, consternatę animis, quod metuerent nē infantes à feris beluis deuorarentur, cum

cum multo eiulatu accedentes ad corpus sancti pontificis, illi suas proles commenda-
bant: quas deinde, domum reuersa, non sine magna admiratione saluas repererunt: sic
ut etiam illi, qui ostijs apertis, præ sancti patris amore, discesserant prope ad exequias,
postquam domum rediëre, nullum penitus alicuius detrimentum se passos admirati
sunt. Diem autem illum omnes habuere festiuum & solennem, nec vilo admonente,
omnes ab omni seruili opere sponte abstinebant. Erat sanè & iucundum, & admiratione
dignum spectaculum, videre omnis generis & ætatis homines ad sanctum corpus vndi-
quæ confluere, vt vultum intueantur angelicum, & manus ac pedes deosculentur: quos
tamen semel exosculari non fuit satis, sed crebrò reuertebantur, vt oscula denuò infi-
gerent.

Vultus an-
gelicus de-
functi.

Globus
igneus vi-
detur.

Eodem autem die circa horam vespertinam, cum vniuersus clerus & populus ad ce-
lebrandas pastoris sui exequias conuenisset, quasi globus igneus in aëre suspensus, supra
sancti protomartyris Stephani ecclesiam instar stellæ coruscantis apparuit: quem non
solum illi qui aderant, sed etiam nonnulli aliunde ad nostram urbem properantes, di-
midia ferè horæ spatio se vidisse, cunctis admirantibus, nunciabant. Interim paraba-
tur cum multa festinatione feretrum, quo sacræ corpus ad Carolilocum, quemadmo-
dum sanctus vir decreuerat, deportaretur, populo hanc eius voluntatem adhuc penitus
ignorante. At postquam rei veritas innotuit, subito commoti sunt vniuersi: & sole iam
ad occasum inclinante, omnes vnanimiter statuerunt, vt omni studio, adhibitis custo-
dibus, valuas & omnes aditus templi etiam armata manu obseruarent, nè quis sacrum
corpus per vim posset auferre: neque illorum pars minima intra Ecclesiæ parietes tota
illa nocte egere excubias. Manè autem alterius, id est, Dominicæ diei, iuxta altare san-
cti martyris humo altius effossa, & omnibus ad sepulturam necessarijs celeriter prapa-
ratis, nè quod posset impedimentum incidere, sanctum corpus etiam ante sacra Missa.
rum solennia sepulture mandare constituerant. Verum ille moderator & rerum & tem-
porum, qui serui sui gloriam nulla ex parte minui, sed augeri potius voluit, nihil absq;
ratione & ordine fieri permisit.

Turbæ per-
tinacia in
asseruando
sacro cor-
pore.

Celebrato igitur prius Missæ solenni sacrificio, stabant seorsum fratres Caroliloci,
animi dubij, quid agerent: & neq; propius audent accedere, neq; vt supremæ sancti pa-
tris voluntati fiat satis, postulare. Iam enim turbæ conspirauerant, vt si alienæ manus
auferendo sancto corpori admoerentur, aut si qui aduenæ vel ignoti illud apprehen-
dere conarentur, repente trucidarentur. Et quidem ex senioribus & maioribus Ecclesiæ
nonnulli, nè fidem datam sancto episcopo infringere, liberam illis fratribus tollen-
di corporis fecere potestatem: sed id eo & libentius & liberius, quod satis scirent ne se-
ipsos quidem, etiamsi vellent, ceteris fratribus Ecclesiæ illius non consentientibus, &
turbis renitentibus, sacrum corpus inde posse amouere. Ità ergo fratres Caroliloci vi-
dentes se nihil posse proficere, Cleri & populi mirantur deuotionem: ceduntq; turbis,
spe & expectatione sua frustrati, præsertim cum ipsis presentibus cum honore debito
sacrum corpus beatissimi viri sepulture traderetur.

Miracula.

Nec defuerunt miracula, quæ illius sanctitati illustre redderent testimonium. Nam
eo ipso die per merita illius, necdum humato eius corpore, inter cetera insigne quod-
dam contigit miraculum, quod nolimus silentio prætereire. Puer quidam non omni-
nò decem annorum, toto curuatus corpore, cælum intueri non potuit, sed prono sem-
per vultu terram spectabat. Iam triennio id incommodi pertulerat, manuum ac pedum
officio penitus destitutus. Cibus aliena manu eius ori inferebatur, & ad nature neces-
saria à matre portabatur, quæ sic languente filiolo suo, ipsa pariter languebat, eiusq; af-
flictione acrius affligebatur. Vt autem percepit hic puer sanctum episcopum è corpo-
re excessisse, multa instantia obsecrat matrè, vt ipsum perferre non grauetur ad Ecclē-
siam, quò possit sancti patris corpus exosculari. Acquiescit tandem mater eius crebrò
repetitis precibus, eumque suis complexa vlnis, difficulter in templum inferre po-
tuit præ turba. Vt autem propius accessit, constanti animo prostravit se cum par-
uulo suo coram sacro corpore, & ambo osculati sunt eius manus & pedes. Ea ipsa
hora audit mater quasi fragorem quendam & commotionem ossium filij sui, quæ
(vt ipsa testabatur) potuisset etiam audiri à multis, si non obtitisset circumstantis po-
puli strepitus & tumultus. Redit mater cum illa sua sibi multum chara sarcinula,
& cum iam procù à turba recessisset, exclamat filius, & dicit: Sine me, mater,
meis

meis ingredi pedibus: ecce enim per merita sancti Episcopi sentio me redditum sanitati.

Quibus auditis, mater illum deponit, & consolidate sunt bases eius & plantæ, & sine vilo adminiculo, cunctis admirantibus, iter cepit. Stupet mater, stupet vicini omnes, qui nouerant puerum triennio tam malè affectum fuisse. Timens autem mater puero ob recentem adhuc curationem, nisi ad ecclesiam reuerfa, gratias ageret omnipotenti Deo, & eius gloriosissimo confessori Guilhelmo, illuc redire statuit post turbam discessum. Sed dum illa expectat, & miranda Dei opera secum admiratur, ecce Dominus volens clarificare sanctum suum, ad eius tumulum cateruatim confluentibus populis, antiqua potentie sue innouat miracula, signisque alijs alia succedunt. Igitur nolens expectare diutius, apprehensa manu pueri, non obstante populi concursu, ad ecclesiam properat, & cum alijs sanitati restitutus, atque ea causa gratias agentibus, ipsa quoque pro filij sui salute gratias agit totius gratie largitori.

Eodem Dominico die, cum turbæ recessissent, multi & nostræ vrbs homines, & locis finitimis degentes, varijs afflicti morbis, qui præ populi frequentia ingredi antea non poterant, humiliter ac deuotè ad sancti tumulum accesserunt, sperantes in eo, qui sanatur contritos corde, vt per eiusdem beati patris merita, optata poteretur sospitare. Sed quia nimis longum est, immò impossibile, non ea modo, quæ ad sancti viri sepulcrum, sed etiam in diuersis regionibus ad eius inuocationem quotidie eduntur miracula, singulatim commemorare, dicemus in summa duntaxat: nempe, videre cecos, claudos ingredi, hydropicos curari, surdos audire, loqui mutos, dæmoniacos liberari, aperiri carceres, vincula solui, sanari lethaliter faucios, mortuos ad vitam reuocari: atque adeo etiam bruta animantia non vno morbo liberari: multos iam penè desperatione obrutos, ad sancti patris recordationem miracè releuari: denique quacunq; vel ægritudine correptos, vel periculo expositos, à malis omnibus eius intercessionibus ereptos, sentire presentem virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI THEODO- SII COENOBIARCHÆ, AVTHORE SI-

meone Metaphrasæ.

Linter tempora quidem ver est iucundissimum, inter stellas autem sol est pulcherrimus: inter vitas autem optima quoque est vita magni Theodosij. Theodosij, inquam, qui nomen non solum esse nomen ostendit, sed id ad rerum perduxit veritatem, vt qui verè conspectus sit hominibus *θεῶν δῶκος*, id est, donum Dei, & vniuersæ vitæ, quæ virtutis amore tenetur, exemplar commune. Qua quidem de causa eum iustius fuerit nuncupare Coenobiarcham, quam quod coenobio præfuerit. Nam hoc quidè est magis eius proprium: alterum verò, multorum quoque aliorum: & hoc quidem ostendit imperij beatitudinem, sicut re vera fuit: alterum autem finem habet incertum, & nondum manifestum euentum. Is autem quisnam fuerit ab initio, & ex quibusnam ortus sit parentibus, & quemadmodum ad spiritalia aggressus sit certamina, prius oportet persequi: deinde verò dicere de eius monasterio, quod ab omni lingua communiter decantatur, & de alijs rebus illius dicere pro viribus, nec aures grauando immoderata oratione, neq; rursus nimia breuitate in ijs quæ sunt opportuna, dando damnus egregijs animis.

Beatum Theodosium tulit quidam vicus, nomine Magarjassus, situs in regione Capadocum: qui tunc quidem erat multis ignotus & obscurus: nunc autem ferè omnibus propter ipsum cognitus. Oportebat enim eum esse potiùs causam splendoris patriæ & parentibus, quam illa vitæ Theodosij decus afferre & gloriam. Erant autem ei parentes & vero Dei cultu religiosi, moribusque pij & Deo grati: qui vel ex ipsis nominibus bonam vitam & mores ingenuos optimè significabant. Vocabatur enim pater qui

Multi varijs affecti morbis, curantur.

IANUAR. II.

Theodosij Patria.

Parentes.